

УДК 340.1

М. Г. БРАТАСЮК

Марія Григорівна Братасюк, доктор філософських наук, професор, професор Київського університету права НАН України

ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В КОНТЕКСТІ ОСНОВНИХ ТИПІВ ПРАВOROЗУМІННЯ

Сучасне українське правознавство переживає свого роду відродження у тому сенсі, що переосмислюються з позицій суто правового, а не законницького підходу основні поняття та категорії, принципи права, базові положення тощо. Правознавство має встигати за життям, інакше його цінність як наукового знання буде сумнівною. Н. М. Оніщенко дуже слушно зазначає, що реформаційні процеси в правовій сфері вимагають наукової розробки «відповідних орієнтирів, наукових понять та категорій, парадигм та концепцій, що відображали б адекватно реалії життя». І далі цей же автор наголошує, що нині не усвідомлена актуальність теоретичного осмислення впливу на становлення правової системи соціокультурного чинника¹.

Від загального рівня розвитку української культури і суспільства загалом, від нашої політичної, мислительної культури, культури спілкування, творчих здібностей, від соціальної структури суспільства, від шкали цінностей тощо залежить нинішній стан правової реальності загалом і правової системи зокрема. Нам треба працювати над змінами кодів та стереотипів правового мислення, і починати це треба найперше у сфері правничої науки, але не тільки. Все суспільство повинно змінити коди і стереотипи репресивно-законницького мислення на коди і стереотипи гуманістичного, правового. Без цього, як не дивно, ніякої правової держави, демократичної і соціальної, не відбудеться. Переосмисленню підлягає і низка аспектів правової відповідальності. Над цією проблематикою працюють такі українські правознавці, як: Н. Береза, В. Бачинін, А. Козловський, А. Савченко, Ю. Соцький, А. Степанюк, Н. Скакун, О. Яремко та ін.

Правова відповідальність є різновидом соціальної, оскільки правова сфера є невід'ємною складовою соціокультурного буття і окремишого індивіда, і загалу. Ставши на шлях девіантної поведінки, індивід руйнує право як таке, завдає шкоди правовим відносинам, правовим цінностям, а, отже, суб'єктам права. Зважаючи на це, суспільство, окрім власних засобів охорони суспільних відносин та легітимованих цінностей, доручає і державній владі здійснювати охоронну функцію стосовно правового життя. Державна влада використовує для цього закони, суди, правоохоронні органи тощо.

У випадку правопорушення державна влада може застосувати до правопорушника примусові заходи репресивного характеру, щоб запобігти небажаним для суспільства наслідкам неправової поведінки, тобто притягувати до правової відповідальності. У нашій правознавчій літературі поняття юридичної відповідальності, як правило, визначено з позицій законницької (легістської) доктрини. І це нескладно пояснити, якщо пам'ятати про те, що модель нашої правничої освіти продовжує залишатися легістською, тобто державоцентристською.

Уже на першому курсі у мислення студентів-правників закладаються законницькі стереотипи сприйняття права як тотожного закону, аналогічно і його елементів, проявів: замість права – закон, правової норми – норма закону як «загальнооб'язкове правило поведінки, встановлене державною владою...», замість правової поведінки – *законницька чи нормативна*, «врегульована нормами права», тобто, нормами закону, замість правовідносин – *закон- чи нормовідносини*, замість правосвідомості – *законослухняність* і т.д. І загалом, замість правознавства – *законознавство*, що, як відомо, не одне і те ж. На виході за п'ять років отримуємо кращого чи гіршого законознавця, хоча в дипломі пишемо йому спеціальність «правознавство».

Нонсенс, але законницька доктрина, що успішно обслуговувала недемократичний, тоталітарний, людиноненависницький радянський режим, безуспішно стараннями самих же правознавців – і теоретиків, науковців, і практиків нині обслуговує життя незалежної України. Отже, як же трактується поняття правової відповідальності з позицій законницького підходу? В одному із доволі поширених наукових посібників відомих авторів читаємо, що *«юридична відповідальність – це застосування в особливому (! – авт.) процесуальному порядку до особи, що вчинила правопорушення, засобів державного примусу, що передбачені санкцією*

правової норми»². В іншому ж науковому джерелі зазначається, що правова відповідальність «виражає негативне ставлення суспільства (якою мірою? за яким критерієм? – авт.) до правопорушень і передбачає настання несприятливих наслідків (скільки, якою мірою? за яким критерієм? – авт.) для правопорушника, тому спирається на державний примус»³.

І ще один посібник з теорії держави і права подає ним наступне визначення поняття: «юридична відповідальність – застосування до правопорушників заходів державного примусу каральної спрямованості (?! за яким критерієм? – авт.), внаслідок яких вони зазнають втрат особистого, організаційного чи матеріального характеру (якою мірою? за яким критерієм? – авт.) за здійснення ними правопорушень, в результаті чого виникають охоронні правовідносини, за яких держава має право вживати кримінальних та відновлювальних заходів до правопорушників, які зобов'язані нести визначені втрати, та відшкодувати потерпілому понесені ним збитки»⁴. У цьому ж джерелі, що поділяє правову відповідальність на перспективну та ретроспективну, друга визначається як «обов'язок правопорушника, закріплений у законі, зазнати з боку держави певних негативних наслідків (санкцій) (за яким критерієм? – авт.) за вчинене ним правопорушення»⁵.

У одному із російських видань, яке, до речі, є популярним серед українських науковців-правників, правова відповідальність теж трактується з позицій легістсько-нормативістського праворозуміння як застосування до правопорушника заходів примусово-карального впливу (?! за яким критерієм? – авт.) з метою понесення ним низки втрат матеріального, організаційного та особистого характеру (якою мірою? за яким критерієм?)⁶.

Як правило, до характерних рис правової відповідальності науковці-легісти відносять:

– наявність правопорушення (законопорушення чи нормопорушення – авт.) як конкретного факту поведінки, юридична кваліфікація якого міститься у законі, як підстави для відповідальності. У процесі застосування правової відповідальності має бути доведено, що особа, яка притягнута до відповідальності, вчинила правопорушення⁷, а насправді законопорушення. Легіст, не відрізняючи право від закону, отожднює правопорушення та законопорушення чи нормопорушення, хоча це не одне і те ж. Він не враховує того, що закони можуть бути неправовими, а тому наслідком їх порушення буде не правопорушення, а законопорушення. Наприклад: банки, які не віддавали клієнтам їх же коштів на депозитних рахунках відповідно до Постанови НБУ № 319, були правопорушниками, оскільки грубо порушували невідчужуване право громадян України на власність, хоча діяли відповідно до нормативного акта; в СРСР правопорушниками були всі, хто робив спроби мати приватну власність, вільні погляди на все, що діється в країні, вільно утворювати політичні партії, протестувати проти несправедливої влади тощо – все це було заборонено Конституцією СРСР від 1978 року. Насправді ж такі люди були законопорушниками, а правопорушником була Радянська держава, яка тотально заперечувала природні невідчужувані права людей;

– наявність правової основи, яку становлять правові норми (норми закону – авт.). Саме вони вказують на поведінку як протиправну та у санкції визначають перелік видів правової відповідальності і засобів, що мають бути застосовані до суб'єкта протиправної дії⁸. Варто підкреслити, що правові норми та норми законів – це різні речі. Говорячи про правову основу відповідальності, очевидно, треба вказувати на *принцип правової рівності*, а не просто норми права, тобто закону, бо вони, як відомо, можуть бути неправовими, наприклад, замовними; якщо є правопорушення, то має бути суб'єкт його вчинення, що психологічно переживає скоєне, відчуває себе винним⁹;

– використання державного примусу, заснованого на організованій силі. Йому властива нормативна регламентованість, наявність чітко встановлених меж та здійснення лише компетентними органами¹⁰. Як правило, в науковій літературі не вказується на *критерій* використання державного примусу, на *критерій його міри, обсягу*, яким має бути все той же *принцип правової рівності* – поза ним використання державного примусу може перетворитися на *свавілья державної влади стосовно людини*;

– настання певних негативних наслідків для правопорушника, що мають особистий, майновий, організаційний характер¹¹. Настання негативних наслідків теж має відбуватися на засадах *відповідності принципів правової рівності* – поза нею вони можуть носити *вибірковий характер*;

– «наявність особливої процесуальної форми покладення та реалізації відповідальності». Вона має нормативне закріплення та виявляється у наявності певних стадій відповідальності, кожна з яких має певне значення, межі та відповідає певним вимогам¹². Якщо не вказати на *відповідність «особливої процесуальної форми» реалізації правової відповідальності ідеї права як принципу правової рівності* для однойменних суб'єктів правопорушення, то тоді ця процесуальна форма стає дійсно «особливою», тобто *вибірковою* для правопорушників: для одних – відповідно до всіх належних правових вимог, а для інших – поза ними. У нинішній Україні такі вибіркові, замовні процеси можна побачити з надлишком.

Отже, всі наведені вище визначення поняття правової відповідальності за суттю дуже схожі. При тому, що словесно вони сформульовані інакше, змістовно вони збігаються передусім у тому, що у них всіх *омінається критерій правності як відповідність цього інституту принципів правової рівності, який конкретизує і виражає ідею права*. В окремих із них згадують про такий критерій, як законність чи нормативність, якими підмінено правність, хоча вони не тотожні, так само як закон не тотожний праву. Все це стає цілком зрозумілим з огляду на те, що легізм як ідеологія і практика має державоцентристське, а не гуманістичне спрямування. Будучи інструментом в руках державної влади, він як доктрина вивисує державну владу та закон над людиною та її правами, дає державній владі «зелене світло» на свавілья й протиправність стосовно людини. Особливо добре це проявляється, зокрема, в інституті правової відповідальності.

Нашим науковцям-правникам подекуди не вистачає сучасного розуміння права як *рівної*, а не просто «міри», чи «належної міри» справедливості, свободи, добра, поваги до людської гідності тощо. Там, де зникає їх *рівна міра*, і на місці цього рівного масштабу залишається «належна міра» або просто «міра» цих цінностей, там зникає право як таке, бо поза *рівною мірою, яка виражає його суть і смисл*, воно бути не може¹³. Право тим і цінне, що воно, не ліквідовуючи жодних особливих характеристик суб'єктів права, ставлячись до них нейтрально, урівнює всіх цих суб'єктів на правовій основі¹⁴.

Саме оцей момент – *увідповіднення відповідальності ідеї права, правовій рівності* – і надає юридичності, правності цьому різновиду відповідальності, робить її юридичним, тобто правовим явищем. Для легіста правова відповідальність є правовою тому, що здійснюється компетентними державними органами і передбачається нормативними приписами, створеними цією ж державною владою; є використанням санкцій, створених знову ж таки державною владою; реалізовується відповідно до процедури, встановленої державною владою тощо. По суті, в легістській доктрині *критерій правності підмінено критерієм етатизму, чи довільного нормативізму*, який є втіленням волі державної влади.

Якщо не зважати, як це робиться в легістській доктрині, на критерій правності як відповідності інституту відповідальності в праві самій ідеї права як принципів правової рівності, то тоді покарання може: а) бути неадекватним правопорушенню, його може бути або недостатньо, або забагато, що загалом є неприпустимим, оскільки це у першому випадку буде спонукати до безвідповідальності і зростання правопорушень, а у випадку перебільшення покарання, зла у суспільстві буде з надлишком; б) застосування примусу без відповідності його правовій рівності *створить ситуацію вибірковості юридичної відповідальності залежно від уподобань тих, хто її застосовує*, що теж є неприпустимим; в) сам процес притягнення до відповідальності може теж, залежно від уподобань суб'єктів правозастосування (свавільного застосування, псевдоправозастосування), перетворитися на тотальне знуцання над людиною тощо. Якщо коротко, то правова відповідальність може трансформуватися у *законо- чи свавільно відповідальність, по суті, у форму заперечення права*, що в правовому демократичному суспільстві є неприпустимим.

Очевидно, зважаючи на всі зазначені вище моменти, створюючи поняття правової відповідальності, адекватне сучасності, треба акцентувати у згаданих визначеннях на такому моменті, як застосування до правопорушника заходів примусу *на засадах правової рівності, відповідно до принципу правової рівності для однойменних суб'єктів права*. Це – єдиний критерій, єдина основа, за якою можна оцінити, перевірити явища правової реальності на предмет їх правності, тобто приналежності до неї, до світу права¹⁵. Ці явища мають відповідати ідеї права *не лише за формою* – скільки є явищ, схожих на правові лише ззовні, а не за суттю: нормативні акти, що «не пахнуть» духом права, замовлені судові рішення, прокурорські приписи, псевдоправові процедури тощо! У тім і річ, що елементи світу права *мають бути правом за сутнісними, смисловими ознаками*, а не за поверховими, другорядними.

З позицій юридичного праворозуміння *правову відповідальність* можна було б визначити як *застосування, при потребі, у процесуально-правовій формі* (бо ж не завжди справа доходить до суду, люди можуть вирішити проблему відповідальності і без втручання держави) *до правопорушника на засадах правової рівності заходів примусового характеру з метою відновлення правової справедливості, яку було порушено діями чи бездіяльністю суб'єкта правопорушення*.

Можна визначити і так: *правова відповідальність* – це *позбавлення правопорушника відповідно до права як принципу правової рівності майнових, особистих, організаційних тощо благ з метою відновлення правової справедливості, яку було порушено його протиправними діями або ж бездіяльністю*. Звісно, ці визначення правової відповідальності не претендують на вичерпність. Просто в них зроблено акцент на критерій правності, який і робить відповідальність саме правовою. Застосовуючи критерій правності, ми зберігаємо рівну міру поваги до людської та особистої гідності правопорушника, бо уникаємо вибірковості у виборі процедурних моментів, кількості та якості покарання, притягуємо до відповідальності саме за правопорушення, а не порушення неправової норми чи такого ж закону.

Правову відповідальність мають нести на рівних засадах всі правопорушники, що скоїли однаковий протиправний вчинок. Та й загалом, у питанні правової відповідальності всі суб'єкти права є рівними. Краще не уявляти собі держави, де до правової відповідальності правопорушники притягуються вибірково – правового життя там бути не може. Відповідній якості і кількості правопорушення має належати правова відповідальність адекватної якості та кількості.

Право притягувати до правової відповідальності правопорушників державна влада отримує від суспільства. На достатньо високому щаблі суспільного розвитку суспільство відмовилося від покарання як помсти, що може мати дуже суб'єктивістський характер і віддати функцію покарання правопорушника державній владі. Державна влада зобов'язує правопорушника відшкодувати потерпілому нанесені збитки, нести певні втрати, але не на підставі веління: «бо я так хочу», а на підставі принципу правової рівності.

Правова відповідальність реалізовується у правовідносинах держави з правопорушником. Ці правовідносини характеризуються використанням примусових заходів, але мають будуватися на засадах верховенства права. Для цього в суспільстві має домінувати світогляд, відповідно до якого людина та держава є партнерами, що взаємодіють на правових, справедливих засадах, чесно й відповідально.

Юридична (природно-правова) доктрина – гуманістична, бо апелює не так до держави та закону, які самі можуть розходитися із правом, як до права, що захищає людську гідність, людське життя, природні права та свободи людини. Ця гуманістична спрямованість її простежується і на меті та функціях правової

відповідальності. Почнемо із мети. Переважна більшість наукових джерел, в яких аналізується мета правової відповідальності, наголошують, що суть її полягає в охороні правопорядку¹⁶.

У легістсько-нормативістському праворозумінні не акцентується на відновленні правової справедливості, що є метою юридичної відповідальності. Такою метою вважаються кара, покарання, відплата правопорушнику за вчинене правопорушення. А. Поляков акцентує, що каральне значення юридичної відповідальності є її найважливішим призначенням її у суспільному житті¹⁷. Таку мету правової відповідальності, як кара, помста закріплював старий, відмінений понад десять років тому, ККУ.

З позицій юридичної доктрини призначення юридичної відповідальності – захист права як принципу правової рівності, справедливості, поваги до людського життя, людської гідності, честі тощо, охорона правових відносин, правових цінностей, прав та свобод людини, життя людини, її безпеки. Це функція *правозахисна, або правовідновлююча*, про яку не пишеться в легістських джерелах. Окрім *правовідновлюючої функції*, існує також і каральна. На наш погляд, карально-репресивну функцію не можна робити основною, оскільки це буде свідченням про порушення принципу гуманізму в правовому житті і підміну права насильством, що неприпустимо із жодних міркувань. Загальнолюдським досвідом доведено: якщо в суспільстві відрами ллється кров і голосно тріщать кістки, то це ще не означає, що в ньому побільшало справедливості і правового життя загалом¹⁸. Основною є все-таки *функція правовідновлююча* – на цьому наголошують представники юснатуралізму.

Підміна принципу правової рівності принципом законності, яка може носити довільний характер, може зумовити знищення права як такого в правозастосуванні. Відомо, що принцип революційної законності став засадою радянського будівництва. Ним було замінено принцип правової рівності. М. Скрипник зазначав: «Революційна законність – об'єднання принципів революції з принципами законності. На початку революції ми намагалися замінити законність поняттям революційної доцільності; після закінчення громадянської війни, після переходу до нових економічних форм життя ми заміняємо законну революційність революційною законністю; революційна законність – підпорядкованість існуючим формам революційного життя, введення життя в певні рамки законів, утворених революцією (/.../) У роки військового комунізму ми не рахувалися з формальними моментами – ми здійснювали свою диктатуру, і до формальності нам тоді діла не було». «Ми стоїмо на шляху до здійснення не просто законності, ми здійснюємо революційну законність, а це значить, що революційні закони повинні забезпечити революційний порядок, повинні захистити інтереси робітників і селян з тим, щоб забезпечити розвиток робітничо-селянської влади. Латинське прислів'я каже: «Хай загине увесь світ, щоб тільки юстиція була забезпечена!» Така юстиція нам не потрібна» – стверджував М. Скрипник¹⁹.

Лише за політичними обвинуваченнями, в судовому та позасудовому порядку, починаючи від «червоного терору» (1918 р.) і завершуючи смертю Й. Сталіна (1953 р.) було розстріляно, за неповними даними, понад 1 млн осіб (не враховуючи втрат від війни), чиє існування визнавали несумісним із створенням нового суспільного ладу. Для уявлення про справжні масштаби тотального знищення «ворогів народу» необхідно мати на увазі, що до цієї категорії належали не лише ті, кого хоча б звинувачували у контрреволюційних (державних злочинах) діях, а й ті, хто міг бути зарахованим до «потенційних» противників радянської влади. За Кримінальним кодексом їх судити не було за що, бо під жодну його статтю вони не підпадали²⁰. Тому органи ВЧК – ОГПУ – НКВС придумали спеціальні аббревіатури, наприклад, «ПШ» – підозра у шпигунстві, «ТКРД» – троцькістська контрреволюційна діяльність, «ЧСЗБ» – член сім'ї зрадника Батьківщини і т. ін. Цих людей карали не суди, а позасудові органи – «Особлива нарада» при ОГПУ – НКВС, «трійки» та «двійки», не передбачені ні КК, ні КПК. Відродилися під новими іменами таємні судилища часів інквізиції з усіма притаманними їм атрибутами: тортурами, відсутністю захисту і права на оскарження. Не було лише публічних страт (проте відразу ж після закінчення Другої світової війни прийняли указ про публічне повішення нацистських злочинців)²¹.

Підсумовуючи, можемо наголосити, що відступ від засад права, переведення інституту правової відповідальності в позаправове русло матиме наслідком торжество свавілля над правом і приниження людини перед законом і владою, деперсоналізацію, руйнацію особистісного «я» конкретного індивіда, а то й фізичне знищення його. В нашій історії цього було з надлишком. Завданням правників нині є забезпечення торжества права над насильством, а, отже, захист, ствердження людини-особистості як повноцінного суб'єкта права.

¹ *Онiщенко Н. М.* Правова система: проблеми теорії / Н. М. Онiщенко. – К., 2002. – С. 7.

² Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Онiщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293.

³ Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / [за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченка, О. В. Петришина]. – Х.: Право, 2002. – 432 с. – С. 357.

⁴ Теорія держави і права: навч. посібн. / [упоряд. Л. М. Шестопалова]. – К.: Прецедент, 2006. – 197 с. – С. 142.

⁵ Там само. – С. 143.

⁶ *Поляков В.* Общая теория права / В. Поляков. – СПб.: Юридический центр Пресс, 2003. – 843 с.

⁷ Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Онiщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293.

⁸ Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Онiщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293; Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / [за ред.

М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченко, О. В. Петришина]. – Х.: Право, 2002. – 432 с. – С. 357; Теорія держави і права: навч. посібн. / [упоряд. Л. М. Шестопалова]. – К., Прецедент, 2006. – 197 с. – С. 142.

⁹ Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Оніщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293; Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / [за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченко, О. В. Петришина]. – Х.: Право, 2002. – 432 с. – С. 357; Теорія держави і права: навч. посібн. / [упоряд. Л. М. Шестопалова]. – К., Прецедент, 2006. – 197 с. – С. 142.

¹⁰ Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Оніщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293; Теорія держави і права: навч. посібн. / [упоряд. Л. М. Шестопалова]. – К., Прецедент, 2006. – 197 с. – С. 142.

¹¹ Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Оніщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293; Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / [за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченко, О. В. Петришина]. – Х.: Право, 2002. – 432 с. – С. 357; Теорія держави і права: навч. посібн. / [упоряд. Л. М. Шестопалова]. – К., Прецедент, 2006. – 197 с. – С. 142.

¹² Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Оніщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293; Загальна теорія держави і права: підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / [за ред. М. В. Цвіка, В. Д. Ткаченко, О. В. Петришина]. – Х.: Право, 2002. – 432 с. – С. 357.

¹³ *Нерсисянц В. С.* Філософія права / В. С. Нерсисянц. – М.: ИНФРА, 1997; *Патей-Братасюк М. Г.* Антропоцентрична теорія права / М. Г. Патей-Братасюк. – К., 2010. – 396 с.; *Радбрух Г.* Філософія права. – М., 2003. – 238 с.

¹⁴ *Нерсисянц В. С.* Філософія права / В. С. Нерсисянц. – М.: ИНФРА, 1997.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Загальна теорія держави та права / [відп. ред. О. В. Зайчук; наук. ред. О. Н. Оніщенко]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 400 с. – С. 293; Теорія держави і права: навч. посібн. / [упоряд. Л. М. Шестопалова]. – К., Прецедент, 2006. – 197 с. – С. 142.

¹⁷ *Поляков В.* Вказана праця.

¹⁸ *Яремко О. М.* Контамінація раціонального та гуманістичного вимірів у генезі інституту покарання в контексті європейської правової традиції: дис. ... к.ю.н.: 12.00.12 – філософія права / О. М. Яремко. – К., 2009. – 213 с.

¹⁹ История политических и правовых учений: хрестоматия / [сост. и общ. ред. Г. Демиденко]. – Х.: Факт, 1999. – 1080 с. – С. 925–926.

²⁰ *Яремко О. М.* Вказана праця.

²¹ *Кудрявцев В.* Стратегии борьбы с преступностью / В. Кудрявцев. – [2-е изд.]. – М.: Наука, 2005. – 366 с. – С. 152.

Резюме

***Братасюк М.Г.* Правова відповідальність в контексті основних типів праворозуміння.**

У статті висвітлюється питання правової відповідальності з позицій основних типів праворозуміння. Наголошено на необхідності переосмислення поняття та мети правової відповідальності з позицій гуманістичного підходу. Показано, що в контексті легістської доктрини у визначенні поняття правової відповідальності критерій правності оминається, випадає, і це відкриває державній владі шлях до свавілля, безмежного насильства над правопорушником, що є неприпустимим з позицій права та моралі. Метою правової відповідальності має бути відновлення порушеної справедливості, права, а не репресії стосовно правопорушника.

Ключові слова: право, правова відповідальність, принцип правової рівності, законотворчість, права людини, мета юридичної відповідальності.

Резюме

***Братасюк М.Г.* Юридическая ответственность в контексте основных типов правопонимания.**

В статье освещено вопрос юридической ответственности, с позиций основных типов правопонимания. Подчеркнуто необходимость переосмысления понятия и цели правовой ответственности с позиций гуманистического подхода. Показано, что в контексте легистской доктрины в определении понятия юридической ответственности критерий юридичности выпадает, выхолащивается и это открывает государственной власти путь к своволию, бесконечному насилию над личностью правонарушителя, что недопустимо с позиций права и морали.

Ключевые слова: право, правовая ответственность, принцип правового равенства, законоотчетственность, права человека, цель правовой ответственности.

Summary

***Bratasiuk M.* Legal responsibility in the context of the main types of law.**

The article highlights the issue of legal liability from the standpoint of the basic types of law. The necessity of rethinking the concept and purpose of liability from the standpoint of humanistic approach. Shown that the contest doctrine of positivism in the definition of amenability criterion of legal content bypassed, falls, and it opens the way for public authorities arbitrary, unlimited violence against the offender, which is unacceptable from the standpoint of law and morality. The purpose of liability should be restoration of the broken justice, law, and not repression regarding the offender.

Key words: law, legal responsibility, the principle of legal equality, justice, human rights, the purpose of legal liability.

Отримано 15.02.2013